

УДК 631.527.85

Литвиненко Т. С., здобувач вищої освіти,
Маренич М. М., д-р с.-г. наук, професор
Полтавський державний аграрний університет
e-mail: tetiana.lytvynenko@st.pdaa.edu.ua

ФОРМУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ І ЯКОСТІ ЗЕРНА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ РІЗНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Сорт сьогодні є важливим фактором інтенсифікації сільського господарства і одним з елементів сталого розвитку агропромислового комплексу країни. Впровадження нових у виробництво нових високо інтенсивних сортів забезпечує збільшення урожайності в середньому на 30–40 %. Якісний посівний матеріал обумовлює збільшення виробництва зерна, передусім основи зернового балансу України – пшениці озимої. Насінневий ринок нашої країни пропонує виробникам широкий вибір сортів пшениці озимої з високим генетичним потенціалом врожайності, пластичністю та покращеними технологічними властивостями. Від вибору правильного сорту залежить результат – висока та стабільна урожайність. Вибір сорту проводиться за цілим комплексом цінних господарських ознак. Тому оцінка сортового різноманіття пшениці озимої насінневого ринку України є своєчасною та необхідною.

Дослідження були на полях СФГ «Вікторія» в селищі міського типу Ромодан Миргородського району Полтавської області. Методика проведення експерименту – загальноприйнята та згідно рекомендацій вітчизняних вчених. Розміщення варіантів у дослідах рендомізоване; повторність – чотирьохкратна, відповідно до методики Б.О. Доспехова. Площа облікової ділянки – 9 м² (1,5 х 6 м).

Дослідження передбачало випробування 10 сортів пшениці озимої вітчизняної селекції різних наукового-дослідних установ та іноземної селекції провідних комерційних компаній. Список сортів був підібраний відповідно до рекомендацій вітчизняних вчених.

Були вибрані сорти української селекції: Подолянка, Смуглянка (оригіатор – Інститут фізіології і генетики рослин), Гарантія одеська (оригіатор – Селекційно-генетичний центр), Метелиця харківська (оригіатор – Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва), Сагайдак (селекції Полтавського державного аграрного університету). Та сорти іноземної селекції: Колонія (оригіатор – «Лімагрейн Юроп»), РЖТ Реформ (заявник – «РАЖТ2Н»), сорт Тобак (заявник – «Заатен-Уніон ГмбХ»), сорт Кубус (заявник – «КВС Лохов ГмбХ»), сорт Етана (заявник – «Дойче Заатферделунг АГ»).

Аналіз морфологічних та адаптивних властивостей проводився за такими ознаками: візуальна оцінка до перезимівлі, візуальна оцінка після перезимівлі, рівень зимостійкості, дата колосіння, дата повної стиглості, висота рослин та стійкість до хвороб та шкідників. Також визначали висоту рослин, врожайність

з ділянки, вміст білка та клейковини, маса 1000 зерен та натури зерна згідно «Методики державного сортовипробування сільськогосподарських культур».

За дату припинення або початку вегетації приймали перехід добової температури повітря через +5 °С в бік зниження чи підвищення.

Згідно проведеної оцінки стану рослин сортів та ліній пшениці озимої в осінній та зимовий періоди нами було відмічені достовірні відмінностей за адаптивними ознаками. Сорти українського походження мали вищий відсоток перезимівлі, а сорти іноземного походження характеризувалися нижчим відсотком перезимівлі.

У результаті проведених спостережень встановлено, що в умовах Лівобережного Лісостепу України сорти європейського походження є пізнішими, ніж сорти української селекції. Найпізнішим сортом у досліді був сорт Тобак, а самим раннім – сорт Гарантія одеська.

Внаслідок несприятливих погодних умов грибні хвороби пшениці озимої не проявилися, мали місце лише незначне розповсюдження септоріозу листя та гелмінтоспоріозу. Значна частина сортів європейського походження мали вищий рівень врожайності, ніж сорти української селекції, проте, високі урожаї можливі лише за сприятливих умов росту та розвитку рослин (особливо умов перезимівлі і у фазі наливу зерна), а також за високого фону агротехніки. Погодні умови 2020-2021 та 2021-2022 вегетаційних років характеризувалися як сприятливі для росту і розвитку рослин пшениці. Встановлено, що найнижчу стійкість до вилягання серед сортів українського походження мав сорт Подолянка, а найвищу – сорт Гарантія одеська. Сорти європейського походження у досліді були стійкими до вилягання.

Найвищу врожайність в досліді за роками дослідження мав сорт Гарантія одеська, а найменшу – сорт Етана. Найвищим рівнем реалізації генетичного потенціалу продуктивності характеризувався сорт Метелиця харківська. Сорти української селекції характеризуються вищою якістю зерна, як за вмістом білка та клейковини, так і за натурою зерна. Також для них характерне більш виповнене і скловидне зерно. Сорт Подолянка характеризувався найвищою натурою зерна у досліді – 805 г/л, а сорт Сагайдак – найвищими показниками вмісту білка та клейковини. Аналіз економічної ефективності вирощування сортів озимої пшениці різного походження, показав, що найвища економічна ефективність була при вирощуванні сорту Гарантія одеська. Всі без винятку сорти мали високий рівень рентабельності.

Сорти українського походження характеризуються вищими адаптивними здібностями до умов вирощування Лівобережного Лісостепу України.